

AHISKA TÜRKLERİNDE KIZLARIN EĞİTİMİ

Nigâr ŞAKİROVA*

Ahıska, Güneybatı Kafkasya'da, Türkiye sınırını teşkil eden bir bölgenin tarihî merkezidir. Eski çağlardan beri bu bölgede yaşayan ve 1944 sürgünüyle Orta Asya ülkelerine gönderilen ahaliye Ahıska Türkleri denilmektedir.

Ahıska'da eğitim hayatı başlı başına bir araştırma konusu olsa da bu hususa kısaca temas edeceğiz. Osmanlı Devleti çağında Ahıska'nın belli başlı ilim tahsil edilen yerlerinden biri olduğu söylenebilir. Zira XVIII. Yüzyıl ortalarında bu şehirde inşa edilen ve bugün de ayakta duran Ahmediye Camii ve medreseleri başta olmak üzere bu şehirde ve çevre kasabalarda bulunan cami- medreseler birer eğitim kurumuydu. Hatta tahsil yapmak için yakın şehirlere meselâ Kars, Erzurum ve Trabzon'a gelenler olduğu gibi İstanbul'a gidenler de vardı. O dönemlerde kızların eğitimi konusunda ciddi bilgilere sahip değiliz.

Ahıska'nın 1828 savaşıyla Çarlık Rusya'sına geçmesi, her alanda olduğu gibi eğitim alanında da bir yıkım olmuştur. Müslüman halk, açılan Rus mekteplerine çocuklarını göndermekte çekingen davranmıştır. Fakat ilim tahsil etme geleneği olan belli başlı aileler, hususî anlamda erkek çocukları yanında kız çocuklarına da eğitim vermişlerdir. Bu eğitim daha ziyade dinî bilgilerle sınırlı kalmıştır.

Sovyetler Birliği'nin ilk zamanlarında olmasa da 1930'lu yıllardan itibaren kız çocuklarının da okullara gittiğini biliyoruz. Fakat önceleri Osmanlı alfabesi, ardından Latin yazısı kullanılırken sonra Rus-Kiril alfabesi ve daha sonra da Gürcü yazısının kullanılması Ahıska Türklerinin eğitim hayatına büyük zararlar vermiştir. Bütün olumsuzluklara rağmen az da olsa kız öğrencilerden Rus Pedagoji Enstitüsünü bitirerek öğretmen ve kolhoz

muhasebecisi olanlar vardır.

1944 sürgününden sonra kız ve erkek çocuklar ilk ve ortaokullara devam etmişlerdir. Bu daha ziyade ortaokulla sınırlı kalmıştır. 12 sene sıkıyönetim rejimi altında inleyen Ahıska Türklerinin erkek çocukları, 1956'dan sonra nispeten serbest kalınca yüksek tahsile devam etmişlerdir. Kızların yüksek tahsile devamı ancak 1960'lı yıllardan sonradır. Fakat bu durumun çok yaygın olduğu söylenemez.

Ahıska Türkleri arasında kız çocukların düzenli bir eğitim alması, SSCB'nin dağılmasından sonra bilhassa 2000'li yıllara tesadüf etmektedir. Bu tarihten günümüze doğru kızların da erkeklerle birlikte bütün tahsil imkânlarından yararlandığı söylenebilir. Bilhassa Türkiye'de uygulanan Büyük Öğrenci Projesi çerçevesinde çeşitli ülkelerde yaşayan Ahıskalı ailelerin kız çocukları Türkiye'ye gelmiş, üniversite tahsili yapmış hatta lisansüstü eğitim görmüşlerdir.

Ahıska Türklerinin kız çocuklarıyla ilgili eğitim tarihi herhalde Şefika Hanım (1882-1959)'la başlar. Şefika ve Saide Şeyhzade Efendizade kardeşler bir zamanlar yalnız Ahıska'da değil Azerbaycan'da yaptıkları eğitim çalışmalarlarıyla tarihe geçmişlerdir. Onlar, toplumda kadının var olduğunu, mücadele ruhunun neler yapabileceğini göstermişlerdir. Ahıskalı olarak günümüze önder olmuş, örnek olmuş, ünlü hikâyeci Ömer Seyfettin, "Yalnız Efe" karakterini sanki Şefika Hanım'dan almış; bir kadının mücadele ruhunu bütün Ahıskalı kızlara ve kadınlara miras bırakmıştır. ** Sovyet döneminde bu mücadeleyi devam ettiren kim bilir daha nice kadınlar vardır...

Bugün Türkiye'de çeşitli üniversitelerde okuyan 1000'in üzerinde Ahıskalı öğrenci var. Bunların hemen hemen yarısını kızlar teşkil etmektedir. Kız öğrencilerimiz diğer öğrenciler gibi istedikleri bölümlerde burslu, kontenjanlı veya kendi imkânlarıyla okumaktadırlar. Onlar da millî davamızı gönülden hissediyor, atalarının ruhunu şâd etmek için çaba gösteriyorlar. İnşallah yarınlarımız bugünden daha iyi olacaktır.

* SD Üniversitesi-İlahiyat Fakültesi Doktora Öğrencisi..

** Şuredin Memmedli-Gülnara Gocaeva-Memmedova, *Ahıskalı İlk Kadın Eğitimci Şefika Şeyhzade-Efendizade*, Bizim Ahıska dergisi, S. 27, 2012, s. 13-16.